

Förslag A 1930/UKK
Behandlas i Utskottet för kunskap och kultur i Norden

Medlemsförslag om felles nordisk pilegrimssatsing (A 1930/UKK)

Utskottet för kunskap og kultur i Norden föreslår att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att

- Bidra til å styrke samarbeidet rundt de nordiske pilegrimsrutene, og legge til rette for en felles nordisk pilegrimssatsing, gjerne i samarbeid med allerede eksisterende aktører.

Bakgrund

De nordiske landenes historie er preget av vår kristne kulturarv. Gjennom hele Norden går ulike pilegrimsleder. Disse har bundet Norden sammen gjennom flere århundrer. Også i dag binder de Norden sammen, på tvers av landegrenser. Mange mennesker vandrer langs de historiske ledene til gamle helligsmål. Pilegrimsvandringer er i dag mangfoldige, og tilbyr et møte med natur, kultur og historie på tvers av landegrensene.

Pilegrimsvandringene skjer langs historiske ruter og fremmer kulturarv og kulturhistorie, men bidrar også til å utvikle nye former for kunst og kultur. Turismen som følger med pilegrimsvandringene gir også grunnlag for lokalt næringsliv. Pilegrimsvandring er også bærekraftig kulturturisme, og samsvarer godt med visjonen om Norden som verdens mest bærekraftige og integrerte region.

Gjennom pandemien har vi i Norden opplevd stengte grenser og sosial isolasjon. Derfor mener utskottet at en satsning på pilegrimsarbeid på tvers av de nordiske landene vil kunne knytte Norden tettere sammen igjen.

Det er et stort potensial for å videreutvikle kulturturen og kulturutveksling rundt pilegrimsvandringer i Norden, og det er mye å hente gjennom et fruktbart nordisk nettverk med utgangspunkt i en felles nordisk kulturarv. Særlig kan man satse sterkere på barn og unge, for eksempel ved å ha utvekslingsprogram over grensene. Her er det et stort uutnyttet potensial, som bare blir enda viktigere sett i lys av situasjonen i dagens Europa. En slik satsing vil også kunne styrke det akademiske samarbeidet på tvers av grensene, på fagområder relevante for pilegrimsvandringene som historie, kulturturisme, regional utveckling, folkehelse, friluftsliv, teologi m.m.

Interessen for pilegrimsvandring er økende i hele Europa. El Camino, med pilegrimsmålet Santiago de Compostela som slutt mål, er aller mest populær og kunne i 2022 vise til hele 438 000 registrerte pilegrimer i sitt mottak¹ (mot 74 000 i 2003, og något tusental 1983)). En annen populær pilegrimsled, Via Francigena (fra Canterbury til Roma), beregnet ca 50.000 pilegrimer i 2022². Både caminoen og Via Francigena har status som europeiske kulturruter, under Europarådet.

Overordnet er langvandring et fenomen i stor vekst, og UNWTO beskriver vandrings-turisme som «one of the most popular ways to experience a destination»³. Et fenomen i vekst – men utviklingen har ikke kommet av seg selv. Det store antallet vandrere og den medfølgende og nødvendige infrastrukturen langs de europeiske pilegrimsrutene, caminoen i særdeleshet, er et resultat av en langvarig, målrettet satsning med betydelig offentlig finansiering. Som eksempel: Bare i 2020/2021 ble det til caminoen kanalisert over 1,3 mrd SEK fra EUs gjenoppbyggingsfond etter Covid-19. Videre har et vellykket samarbeid mellom ulike aktører og sektorer har vært en nøkkelfaktor for suksess.

I 2010 fikk også de nordiske pilegrimsledene mot Nidarosdomen/Trondheim godkjenning som europeisk kulturrute, under fellesnavnet «St Olav Ways». Kulturruten strekker seg gjennom både Norge, Sverige, Danmark og Finland. Etter en evaluering av arbeidet i 2018 ble videre håndtering lagt til foreningen «Association for the Cultural Route of St Olav Ways» (ACSOW) med ca. 30 medlemmer fra Norge, Sverige, Danmark, Finland. Medlemmene er fylkeskommuner, kommuner, bispedømmer, museum, pilegrimssenter og pilegrimsorganisasjoner, med videre mål om å også kunne rekruttere næringsaktører, universiteter m.fl. ACSOW er pr i dag den sterkeste tverr-nasjonale aktøren for pilegrimsarbeid i Norden, og både Island og Færøyene er også interessante og mulige medlemsland. I tillegg har vi dialog med interesserte aktører både mot Nordens grenser i øst (Estland) og vest (Storbritannia).

Foruten ACSOW som samvirkende organ for deler av nettverket, er pilegrimsarbeidet i Norden preget av at landene har organisert pilegrimsarbeidet sitt ulikt (tyngden kan ligge hos stat, kirke, nasjonalt, regionalt, lokalt, frivillig osv.). Langs de ulike pilegrimsledene ser vi en stadig økning, men satsningen er fragmentert. De ulike måtene å organisere seg på har så langt gjort det praktiske samarbeidet mellom ulike aktører på tvers av grenser utfordrende. Norden har konkurransefordeler som pilegrimsdestinasjon i kraft av klima, natur og allemannsrett, men for å få på plass et varig samarbeid knyttet til grenseoverskridende pilegrimsleder kreves et langsiktig engasjement på både statlig og tverr-statlig nivå.

Å vandre på historiske leder til gamle helligsmål er selve pilegrimsvandringens særkjenne, både historisk og aktuelt – og er essensielt grenseløst. I bunnen ligger en felles nordisk kulturarv, en felles historie av ferdsel og kulturutveksling, der kulten rundt St Olav kanskje har hatt størst grenseoverskridende betydning. I dag handler det også like

¹ [Statistics | Pilgrim's welcome office \(oficinadelperegrino.com\)](https://www.pilgrimswelcome.com/en/numbers)

² [The Via Francigena 2022 in numbers - Via Francigena \(viefrancigena.org\)](https://www.viefrancigena.org/en/2022-in-numbers)

³ <https://www.unwto.org/global/publication/walking-tourism-promoting-regional-development>

mye om næringsutvikling og regional utvikling, bærekraftig og grønn turisme, folkehelse og mulighet for avkobling og indre ro.

Pilegrimsleder forbindes videre med ord som kulturarv, fred, folkehelse og bærekraft. Disse temaene er helt på linje med prioriteringene for det nordiske samarbeidet, hvis politiske visjon er at Norden skal være verdens mest bærekraftige og integrerte region frem mot 2030. Og hva er vel mer integrert og bærekraftig enn å knytte våre nordiske land tettere sammen - til fots! Årstallet 2030 sammenfaller også med en rekke andre viktige begivenheter og målsettinger, slik som EUs klimamål, tusenårsmarkeringen for Olav den Helliges død, Svenska kyrkans färdplan för klimatet, samt FNs Agenda 2030 for global utvikling.

Hur kan en konkret nordisk satsning på pilgrimsleder se ut?

Norden hade på medeltiden flera pilgrimsdestinationer av europeisk betydelse, destinationer som det idag åter vandras till, bl.a på Olavsvägarna till Trondheim och Birgittavägarna till Vadstena. Det ligger en stor potential i att stärka förbindelserna mellan: Trondheim, Vadstena och Åbo, samt förbindelserna söderöver med Jakobsvägarna från Danmark och Tyskland. Detta är ett sätt att konkret binda ihop våra länder både på marken, men också konceptuellt och idémässigt, något som skapar samarbete, ökad språkförståelse etc. Att lyfta fram dessa som leder där människor från hela Europa vandrade och börjar göra så även idag skapar unika möjligheter.

Förslag på konkreta aktiviteter:

- Genomför en detaljerad kartläggning av status på nuvarande pilgrimsleder mellan Åbo, Vadstena och Trondheim, samt söderöver från Norge och Sverige, genom Danmark mot Tyskland. Detta kommer ge en översikt över de olika lederna och vad som finns längs dem. Det ger en inriktning på vidare kvalitetsutveckling av leder samt klara prioriteringar av var leder och övrig infrastruktur behöver utvecklas. Att detta görs i ett sammanhang skapar stora möjligheter för samarbete och ett koordinerat utvecklingsarbete.

Att lyfta fram den gemensamma nordiska pilgrimshistorien med framförallt Olav och Birgitta som figurer med stor nordisk, men även europeisk, betydelse.

Förslag på konkreta aktiviteter:

- Utlys ett projekt som samlar kunskap och skriver texter ('storytelling') som både berättar historien men också sätter den i en samtidskontext. Resultaten skall förmedlas på en gemensam webbplats eller på annat sätt spridas. Resultaten ska kunna användas av lokala aktörer i deras mottagande och marknadsföring.

Utveckla en gemensam kommunikation/marknadsföring av huvudstråken med ett speciellt fokus på hållbar turism/folkhälsa och regional utveckling (lyft fram erfarenheterna

från Caminon + ev annat). Pilgrimsvandring är per definition 'low impact' och kan vi dessutom uppmana till ett grönt resande så är det ännu mer så. Kombinationen nordisk natur och ett medeltida/nutida kulturarv förankrat i en europeisk tradition skulle kunna vara stark. Vi kan visa något unikt och oväntat.

Förslag på konkreta aktiviteter:

- Utveckla en gemensam kommunikationsplan, inkl. webbplats och grafisk profil.

Stöd utvecklandet av en nordisk akademisk miljö kring pilgrimsvandring som fenomen. Mycket har gjorts kring t.ex. lederna i Spanien och Italien, men relativt lite i Norden. Den Scientific Committee som just nybildats under ACSOW skulle kunna stärkas och ges resurser till samarbeten, studier och konferenser.

Skapa en återkommande nordisk mötesplats (konferens) för pilgrimssektorns olika aktörer, för att skapa bättre nätverk, samarbete, utbyte av 'best-practice' etc. Mötesplatsen skulle också kunna kompletteras med webinarier och någon form av plattform för mer kontinuerligt informationsutbyte.

Förslag på konkreta aktiviteter:

- En årlig konferens
- Fyra årliga webinarier för att stärka nätverket, sprida kunskap om varandra och dela best practice.
- Utveckling av en gemensam plattform på nätet eller i annan form.

Den naturliga konstellationen för att projektleda detta arbete är Vadstena pilgrimscentrum i Sverige, Åbo pilgrimscentrum i Finland, och Nasjonalt pilegrimssenter i Norge. Projektledningen bör göras tillsammans med ACSOW som är den enda existerande nordiska pilgrimsorganisationen och som dessutom är förvaltare av Europarådets certifiering av St Olav Ways som Europeisk kulturväg.

Förslag på konkreta aktiviteter:

- Projektledning och administration

Utskottets synpunkter

Utskottet för kunskap och kultur ställer sig bakom den socialdemokratiska gruppens förslag om en gemensam nordisk satsning på pilgrimsleder. Det finns en rad olika anledningar för ökat nordiskt samarbete avseende pilgrimsleder, särskilt som flera av lederna har en gränsöverskridande dimension. Regionalt samarbete över gränserna kan möjliggöra EU-medel via Interreg och gemensamma nordiska projekt om pilgrimsleder gör att man kan utbyta erfarenheter och lära av varandra, vilket bidrar till nordisk nytta.

Gemensamma frågeställningar är bland annat insamling av statistik, internationell marknadsföring och i vissa fall förmedling. St Olav och heliga Birgitta är de gestalter som tydligast har en gränsöverskridande betydelse med avseende på pilgrimsleder.

Pilgrimsvandringar i Norden bidrar till utveckling av vårt gemensamma kulturarv och vår kyrkohistoria. Genom olika satsningar från pilgrimcentra och andra lokala aktörer bidrar de till att barn och unga får ökad kunskap om både vår historia men också om hur vi förvaltar vår natur på ett hållbart sätt. I takt med att pilgrimsvandringar blir allt populärare bidrar de till näringslivs- och turismutveckling längs lederna samt givetvis till bättre folkhälsa genom att folk rör på sig men också genom att pilgrimslederna inspirerar till ro och eftertanke.

En satsning på pilgrimsleder i Norden skapar därmed förutsättningar för att nå målet om Norden som världens mest hållbara och integrerade region och hakar i samtliga tre prioriterade temaområden: Ett grönt Norden, ett konkurrenskraftigt Norden och ett socialt hållbart Norden. En satsning på pilgrimsleder i Norden kan därför med fördel genomföras som ett tvärsektorielt projekt med involvering och finansiering från flera ministerråd, som MR-NER, MR-K, MR-MK och MR-S.

Mariehamn, den 27. juni 2023

Camilla Gunell (ÅSD)
Lars Mejern Larsson (S)
Catarina Deremar (C)
Kathrine Kleveland (Sp)
Outi Alanko-Kahiluoto (gröna)

Brigitte Klitskov Jerkel (KF)
Freddy André Øvstegård (SV)
Victoria Tiblom (SD)
Helge André Njåstad (FrP)